

ЗАСОБИ КОМПОЗИЦІЇ ПРИ ПОБУДОВІ КІНОКАДРУ ТА ПРИРОДНОГО КАДРУ

Сприйняття навколишнього архітектурного середовища зумовлено фізіологією людини, яка може бачити лише в обмеженому діапазоні по вертикалі та горизонталі, тобто в певних границях. Ці границі постійно змінюються разом із зміною руху очей, нахилом та поворотом голови і тіла. Проте в зафіксованому напрямку те, що людина бачить перед собою являє певний кадр, рамками якого є обмеження (границі), викликані нашими фізіологічними особливостями. Саме тому можна припустити, що процес сприйняття середовища має схожість із побудовою кінокадру, який має свої межі та композицію, а отже, його можна заздалегідь прогнозувати, вибудовувати, компоновати, тим самим, маніпулювати, впливати на нього і створювати потрібний сценарій сприйняття середовища.

Для повного розуміння процесу покадрового бачення (сприйняття) навколишнього архітектурного середовища та з метою подальшого використання при його проектуванні, потрібно дослідити закони побудови композиції кадру кінематографічного та кадру природного (того, що бачить людина у одному зафіксованому напрямку зору). Це дослідження дозволить визначити їх спільні та відмінні якості і надасть можливість краще розуміти механізм сприйняття архітектурного середовища.

Границі та композиційний центр. Кінокадром називають зображення, що має свої границі – рамки кадру, які являють собою вікно, всередині якого існує картина. Ці границі визначають висоту і ширину кадру, та можуть бути різними. В кінокамері границі кадру визначені кадровою рамкою чи видошукачем, тоді як границями телезображення чи зображення на комп'ютері є рамки самого екрану, а для живописного твору – рама. Зрозуміло, що в дійсності, обрати кадр з чіткими границями ми можемо лише у виключних ситуаціях, наприклад, коли простір вже заключний у рамку – арку, в прорізі якої він знаходиться, або обмежений стінами-ширмами.

У порівнянні із границями видошукача границі природного кадру більш невизначені, не чіткі, іноді розмиті. Незважаючи на таку невизначеність, ми все ж таки можемо виділити кожен кадр завдяки наявності в ньому чогось головного, того, на що дивимось в цей конкретний момент, центр композиції. Лише центр здатен утримувати усю композицію і побічно це надає відчуття границь кадру. Людина дивиться лише на конкретний, цікавий їй предмет, все інше залишає поза увагою.

Завдяки вибірковості сприйняття людина у кожен момент сама обирає центр композиції та її невидимі рамки, а отже, це значить, що саме композиційний центр диктує/продукує уявний формат із чіткими границями. Дивлячись на об'єкт, ми одразу відчуваємо специфіку його

взаємозв'язків із границями кадру. Виділення головного передбачає рух погляду по усьому зображенню на площині, а у природному кадрі – по усьому, що попадає в поле нашого зору в одному зафіксованому напрямку. Тому при створенні будь-якої композиції як площинної, так і об'ємно-просторової, необхідно напрямляти погляд таким чином, щоб той в решті-решт прийшов до головного об'єкту.

Рівновага і композиційний центр. В кінематографі та фотомистецтві рівновагу визначає правильно віднайдене співвідношення між правою та лівою частинами кадру, його верху і низу, що дає відчуття гармонії. Це досягається тоді, коли зображувальний матеріал в кадрі розміщений таким чином, що ні одна із сторін не переобтяжена і гармонійно поєднується із іншими частинами. Так, об'єкти поблизу краю зображення мають більше вагомості, аніж ті, що розміщені в центрі тому, для досягнення рівноваги, рекомендують розміщувати рівнозначні об'єкти на однаковій відстані до центру кадру, або, у випадку, якщо такий об'єкт один, то розміщувати його на осі симетрії.

Положення людини в просторі безпосередньо впливає на врівноваженість та гармонізацію композиції оточуючого архітектурного середовища в цілому та природного кадру зокрема. Сприйняття самого простору залежить від нашого вестибулярного апарату. Положення тіла людини у просторі характеризується поняттями «низ», «верх», «з переду», «ззаду», «збоку». Очевидно, що рівновага природного кадру, який не має визначених границь/рамок залежить від візуальної ваги (візуального впливу) – це поняття, яке характеризує обсяг уваги, яку приділяє людина тому чи іншому елементу архітектурного простору при його спогляданні. З цього випливає, що візуальна вага тим більша, чим більше уваги ми приділяємо об'єкту (який, по-суті є композиційним центром), а, отже, ізольований від оточення об'єкт буде мати більше ваги ніж об'єкт в оточенні інших об'єктів.

Глибина простору. Глядач бачить глибину простору на двомірному екрані завдяки характеристикам глибини, які створюють ілюзію глибини простору. До них відносяться: перспектива з декількома точками сходу, різниця за величиною об'єктів, рух об'єкта, рух камери, текстурна дифузія, зміна форми об'єкта, тональний та кольоровий розподіл, верхня і нижня позиції, перекриття об'єктів один одним, фокус та 3D зображення.

Кінооператор вибудовує перспективне зображення за допомогою оптичної системи, яка має однакову схему побудови із людським оком, тому усі характеристики глибини простору у кінокадрі ті ж самі, що і при природному сприйнятті простору, яке людина отримує завдяки бінокулярному зору, здатності до акомодациї, конвергенції та дивергенції очей.

Отже, композиційна побудова кінокадру та природного кадру має багато спільного, що дає нам можливість вивчати їх композицію та особливості сприйняття у тісному взаємозв'язку.